

Чипровските килими – спасяване на наследството

Фестивалът на Чипровския килим и тази година събра много гости в Чипровци, но оставаме с надеждата, че за следващите издания ще има още повече посетители в града. Празникът на едно от последните запазени автентични български изкуства заслужава повече внимание, повече публичност и повече хора, оценяващи уменията на чипровските тъкачки. Фестивалът беше двудневен и съчетан с доста събития, включително кулинарен празник, концерти и представяне на облекла с мотиви, вдъхновени от Чипровци.

Традът посрещна съботната сутрин с килимите, провесени от прозорците и парапетите по стълбите над центъра, към Историческия музей.

Има място за още

И през двата дни, на централния площад в селището производители от града продаваха килими, пана и свои изделия, а редом с тях имаше обичайните за панаир продавачи на ризи с шевици, сладкиши, магнити, играчки и сувенирни чаши. Липсваха обаче бижутерите от Берковица, които са сред последните останали занаятчии, работещи в традициите на Чипровската златарска школа. Ден по-рано разговаряхме с тях, и по впечатленията им, на Фестивала не продават много, затова и бяха предпочели съботния ден да си останат в Берковица.

Общите ни наблюдения бяха в същата посока – като цяло липсват много купувачи, малко са и хората, които тръгват към Чипровци с пригответена значителна сума пари за килим. Накратко – в града има нужда да се привлекат повече платежоспособни и външни гости. Със сигурност, и

жителите на града, и посетителите на панаира оценяваха красотата и майсторството на ръчно тъканите килими, но нека не се лъжем – те трудно биха намерили за купувачи хора от близките райони. Без да влизаме в разговора за „най-бедния район на ЕС“, е ясно, че клиенти за чипровските килими са хора с доходи над средните в България. Цената на квадратен метър тръгва от 400 лв., така че средно голям килим струва около 1000 лв., а по-сложните и големи са над 2000 лв. За някои това може да е фантастично високо, но със сигурност има хора, които са готови да платят цената. Килимът ще им се отплати и с естетика, и с трайност. Важно е, че в него няма изкуствени влакна, които да предизвикат алергии и да отделят неприятни миризми.

За жалост, малко бяха външните хора, научили за Фестивала – преди и след това разпитах познати от различни места и различни среди – повечето или не знаеха кога точно е празникът, или знаеха, че има такова нещо, но не бяха сигурни какво точно ще се случи и в кои дни. Община Чипровци, Историческият музей и регионални медии се бяха постарали от месеци да разпространят датите и програмата на събитието. Инфор-

мацията обаче явно се разменяше и споделяше основно между хора от Северозапада. Имаше и такива, използвали Фестивала за посещение в района, но не толкова от интерес към килимите, колкото от желание да посетят този край.

Отново попадаме на несправедливото negliжиране на хубавите неща, които се случват на север от София. Щеше да е хубаво, и след ентусиазма за включване в ЮНЕСКО, националните медии да продължат да обръщат внимание на Чипровци и да се промени папагалското повтаряне за района като за „западна България“. Това със сигурност щеше да привлече още гости, които оценяват труда на майсторките.

Оцеляването на изкуството

Въпросът защо изкуството на чипровските килими е на път да се изгуби, е деликатен и няма един отговор. От една страна, от постоянния стремеж към икономии („оптимизация“) в училищната мрежа и намаляващия брой деца се стигна до закриване на специализираната паралелка по килимарство в училище „Петър Парчевич“. Така организираното изучаване и практика остана в минало-

На открито, майсторките пресъздадоха процеса на изработка на прочутите килими

то. Днес, който иска да се учи да тъче килими, ще трябва да го прави самостоятелно, като си намери опитна тъкачка и сам да „вземе“ занаята. А той се учи бавно, за години. От друга страна, е непрекъснатият натиск, нелоялна конкуренция и инвазия на по-евтини килими, най-често турски. Като мотиви може да копират българските, но като цялостно съчетание и изработка са съвсем различни. Цената им обаче е много по-ниска и десетки сайтове са пълни с турски килими, имитиращи елементите на чипровските. Някога килимарите са имали подкрепа от държавата. Днес нямат. Липсва и общо сдружение, което да защитава интересите им, говори се за посредници, които изкупуват килимите и ги препродават за много по-високи цени в САЩ и Западна Европа. Изобщо – занаятът е мътен, несигурен и труден. От финансова гледна точка – платежоспособни клиенти за килимите има, въпросът е те да стигнат до тях.

Като част от Фестивала, в Историческия музей представиха ревю с дрехи по проекти на студенти от Националната художествена академия. През двата дни вратите на музея бяха отворени и всеки можеше да види обновената експозиция, включваща

и автентични килими. На открито, възрастните тъкачки пресъздадоха процеса по изтъкаване – от предене на вълнената нишка до същинско тъкане, в което всеки можеше да се включи. Чипровските килими се багрят с растения, но от век насам все повече навлизат и химическите оцветители. Килим, оцветен с природни бои, не избелява и не се променя във времето, разказаха майсторките. Единственото изискване е да се пере само със студена вода, без препарати. Ако се налага все пак използване на препарат, нека бъде подходящ за килими, да се разтвори предварително във вода и да се пробва на малък участък в края. Някога се тъчало на вълнена основа, сега се ползва основно памучна. Иначе останалата част от килима пак е с вълнени конци. Съчетаването е магия – тъкачката трябва да владее съвършено техниката, изработката на фигурите и комбинирането на цветовете. Тъкачките казват, че се работи с по 12-13 цвята поне, за да стане килимът хубав. Най-здравиите и трайни килими са изцяло вълнените – ако основата е вълнена обаче ще ви струва повече.

В продължение на векове, след Чипровското въстание, местните са развили до изкуство тъкането на ки-

лими. Това е било основният поминък на цели семейства и е прославял града далеч извън пределите на България. За съхраняване на това богатство можем и ние да направим нещо – купете си нещо от майсторките. Дори да нямате възможност за цял килим, може да вземете малко килимче или пано за стена. Откъм художествена стойност е спорно дали „модерните“ тъкани пана с палми и картини са продължение на чипровското изкуство или просто кич. Не можем да забраним да се правят, търсене вероятно има, но вие се придържайте към класиката. Канатицата е мотив, който заслужава да съхраним. Палмите не са. Оригинален вариант са бижута и часовници с чипровски мотиви, които се правят в града.

За душа и тяло

Извън духовната храна, си заслужава да отбележим производителите на гъби „юдино ухо“ от района на Чипровци, които директно предлагат продуктите си. Производителят им „Аурикулария БГ“ е един от добрите примери за бизнес в района със сериата си мариновани гъби – можете да ги намерите на място, да си поръчате онлайн или да потърсите в магазините за деликатеси сериата им „Ди Марморе“. Прибрахме се с гъби и с традиционни чипровски кори, печени на огън. За жалост, се продават само в града и близката околност, така че не пропускайте да си купите, когато сте там. В Чипровци има няколко производители на кори.

Честно да си кажем, на останалите сергии не ни се спираше – повечето бяха точно сергии, пътуващи от празник на празник из цяла България. Надяваме се, следващият път скарите с кебапчета и пържоли да са някъде по-далеч и димът да не отива към окачените килими и по стълбите към Историческия музей.

В заключение, пожелаваме следващите издания на Фестивала да привлекат много повече хора, които и без този повод да се връщат в Чипровци. Градът и околностите са прелестно място за туризъм – и за планински, и за лениви разходки, и похапване на вкусни чипровски ястия. ♦